

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТУ

УДК 338.121:65.011.24

DOI: 10.30977/ЕТК.2225-2304.2023.41.86

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ
ЖИТТЄЗДАТНИМ АВТОТРАНСПОРТНИМ
ПІДПРИЄМСТВОМ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ****ФЕДОТОВА І. В.**, доктор економічних наук, доцент.

E-mail: irina7vf@gmail.com, Scopus Author ID: 57210234720, ORCID: 0000-0002-3277-0224

БОЧАРОВА Н. А., кандидат економічних наук, доцент.

E-mail: bocharova.n.a.xnadu@gmail.com, Scopus Author ID: 57210236605, ORCID: 0000-0003-4371-0187.

Кафедра менеджменту, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, вул. Я. Мудрого, 25, м. Харків, Україна, 61002.

***Анотація.** З огляду на значущість життєздатних транспортних підприємств для реалізації Стратегії сталого розвитку України та Національної транспортної стратегії України, а також вирішення економічних, соціальних, екологічних й інших проблем особливої актуальності набуває формування концептуальних основ управління життєздатними підприємствами на засадах сталого розвитку. Проведено теоретичні дослідження існуючих підходів до формування концепції управління життєздатним підприємством. Визначено, що в науковій літературі не отримали належного узагальнення та розвитку питання управління життєздатним підприємством на основі парадигми сталого розвитку у межах теорії життєздатності та проблематики, пов'язаної із забезпеченням сталого розвитку підприємств. В Україні лише деякі елементи концепції сталого розвитку знаходять своє відображення у практиці управління життєздатними підприємствами, а концептуальна модель управління життєздатним підприємством на засадах сталого розвитку перебуває на етапі формування.*

Ціллю роботи є удосконалення концептуальних основ управління життєздатним автотранспортним підприємством, які сприяють збільшенню частки прийняття та реалізації ефективних управлінських рішень на засадах сталого розвитку. Концепція орієнтована на створення необхідних умов для досягнення економічних, екологічних та соціальних цілей з урахуванням очікувань і вимог заінтересованих сторін. У роботі запропоновано інтегровану концепцію управління життєздатним автотранспортним підприємством, яка сформована у вигляді взаємозалежної системи взаємопов'язаних елементів: цілі та завдання управління, суб'єкт та об'єкт управління, методи управління, функції управління, принципи управління, ресурси та процеси управління. Запропоновані концептуальні основи управління життєздатним автотранспортним підприємством базуються на системному і холистичному підходах, відповідно до цього концепція наведена у вигляді взаємопов'язаної сукупності структурних елементів. Наведено характеристику теоретико-методологічного, аналітичного та практичного базису, що розкривають основні напрямки формування життєздатного підприємства на засадах сталого розвитку.

Сформовані концептуальні основи управління життєздатним підприємством автомобільного транспорту дозволяють структурувати основні компоненти концепції з метою забезпечення ефективного управління життєздатним підприємством на основі збалансованості головних складових. Це в сукупності сприятиме розробці інноваційних підходів і методів управління життєздатним підприємством, забезпечуючи ефективність роботи та формування стратегічних переваг на конкурентних ринках.

Ключові слова: сталий розвиток, життєздатне підприємство, концепція, управління, модель сталого розвитку, система елементів.

Постановка проблеми. Досягнення сталого розвитку національної економіки багато в чому залежить від стійкості та життєздатності функціонування підприємств, оскільки вони забезпечують реалізацію управлінських рішень вищого порядку. Дослідження життєздатності підприємств, розуміння того, на що здатне те чи інше підприємство в різних умовах функціонування особливо важливе у ринковій економіці, в умовах господарської самостійності підприємств та суттєвої нестаціонарності (мінливості) зовнішніх умов. Стійкий розвиток та життєздатність підприємства безпосередньо пов'язані. Стійкий розвиток – це процес досягнення цілей, що включає забезпечення якісного рівня життя і добробуту людей без виснаження природних ресурсів. Життєздатність підприємства полягає у збереженні і підтримці високого рівня прибутку та зростання. Це можливо лише за умови правильного управління ресурсами, щоб зберігалася їх природна цінність. Тільки так можна досягати сталого розвитку і захищати життєздатність підприємства.

Сприяння життєздатним підприємствам є глибокою та широкомасштабною темою Міжнародної організації праці (МОП). До життєздатних підприємств МОП відносить малі, середні, великі та багатонаціональні підприємства, кооперативи, «зелені», тобто екологічно безпечні, та соціально орієнтовані підприємства, які співвідносять власні потреби та інтереси з потребами й інтересами людей і суспільства, що працюють на них, у широкому сенсі [1]. Сприяння таким підприємствам займає центральне місце в Програмі гідної праці, що реалізується МОП, успіх якої залежить від створення робочих місць, дотримання трудових прав, забезпечення соціального захисту та розвитку соціального діалогу. Ці завдання, у свою чергу, взаємопов'язані з глобальними цілями ООН, відомими як Цілі в галузі сталого розвитку. Суть такого розвитку – забезпечення

загального добробуту у сьогоденні та майбутньому без шкоди для навколишнього середовища [1].

Транспортні підприємства України відіграють ключову роль у реалізації Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року та Національної транспортної стратегії України до 2030 року. Відповідно до цих стратегій метою є розвиток ефективної транспортної системи України, яка забезпечуватиме швидке та доступне переміщення людей і вантажів, що приведе до створення привабливих умов для інвестицій, покращення конкурентоспроможності країни. Для досягнення цих цілей транспортні підприємства повинні надавати якісні послуги з розвитку інфраструктури, включаючи покращення існуючих транспортних засобів, розвиток екологічно стійких транспортних маршрутів, створення нових транспортних засобів та інноваційних технологій. Транспортні підприємства надають транспортні послуги для забезпечення потреб промисловості, торгівлі та туризму, що дозволяє створювати додаткові можливості для розвитку економіки країни. Вони забезпечують переміщення людей, вантажів і товарів по всій країні, що є важливою умовою для підвищення життєвого рівня населення та соціально-економічного розвитку країни загалом. Транспортні підприємства надають також необхідну підтримку для побудови інфраструктури та забезпечення безпеки перевезень. Вони також відіграють ключову роль у зниженні рівня забруднення навколишнього середовища, надаючи альтернативні екологічно безпечні засоби пересування.

Незважаючи на те, що багато безпосередньо пов'язаних із життєздатністю підприємств і близькі (суміжні) питання знайшли широке відображення в економічній літературі та глибоко вивчені, вони не отримали належного узагальнення та розвитку у межах теорії життєздатності і проблематики, пов'язаної з усім комплексом питань управління життєздатним підприємством на основі парадигми сталого розвитку. В Україні лише деякі елементи концепції сталого розвитку знаходять своє відображення у практиці управління життєздатними підприємствами, а концептуальна модель управління життєздатним підприємством на засадах сталого розвитку перебуває на етапі формування. Відповідно до цього особливої актуальності набуває формування концепції механізму управління життєздатним

підприємством на основі імперативів стійкого розвитку, основаної на синтезі сучасних теорій менеджменту та парадигми сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових літературних джерел із досліджуваного питання показав, що, незважаючи на велику кількість розробок, присвячених теоретико-методологічному обґрунтуванню забезпечення життєздатності підприємств, дослідження концептуальних основ щодо управління життєздатним підприємством на засадах сталого розвитку (з точки зору розгляду аспекта взаємодій у внутрішньому та зовнішньому середовищах) все ще не знайшли відображення у працях науковців. Більшість запропонованих концепцій адаптовано до управління життєздатністю підприємств промисловості [2 - 5], банківської [6, 7] чи транспортно-логістичної сфери [8, 9], але в них практично відсутні розробки щодо управління життєздатним підприємством на засадах сталого розвитку. Автори також розробляли концепції управління або забезпечення сталого розвитку підприємства [10-13]. Аналізуючи їх, можна зробити висновок, що відсутній єдиний підхід до методів і механізмів управління сталим розвитком підприємства. Таким чином, виникає потреба у формуванні концептуальних основ управління життєздатністю підприємств автомобільного транспорту в умовах трансформації бізнес-середовища на основі парадигми сталого розвитку. Для цього потрібно розглянути наявні підходи до моделей сталого розвитку підприємств та виділити їх основні складові або сфери.

Сучасні підходи до моделей сталого розвитку підприємств містять три основні складові [10-20]: соціальну, екологічну та економічну. Соціальна відповідальність передбачає залучення підприємства до соціальних проєктів та діяльності, спрямованої на підвищення рівня життя людей. Екологічна відповідальність передбачає запобігання забрудненню навколишнього середовища та підвищення ефективності використання природних ресурсів. Остання сфера сталого розвитку підприємств – економічна – передбачає підвищення ефективності бізнес-процесів та конкурентоспроможності підприємства. Головним призначенням концепції управління життєздатних підприємств на засадах сталого розвитку є створення умов для досягнення підприємством

поставлених цілей та завдань в економічній, екологічній і соціальній сферах з урахуванням інтересів стейкхолдерів (зацікавлених сторін).

Невирішені складові загальної проблеми. Відсутність повноти та системності структури моделі сталого розвитку життєздатного підприємства перешкоджають формуванню концептуальних основ управління життєздатним автотранспортним підприємством.

Формулювання цілей статті. Ціллю роботи є удосконалення концептуальних основ управління життєздатним автотранспортним підприємством, які сприяють збільшенню частки прийняття та реалізації ефективних управлінських рішень на засадах сталого розвитку. З метою обґрунтування концептуальних положень запропоновано використати постулати теорії життєздатних систем, холістичного підходу та концепції сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Впровадження у діяльність автотранспортних підприємств концепції управління життєздатним підприємством на основі сталого розвитку допоможе підприємствам зрозуміти, як використовувати ресурси та інструменти для сталого розвитку. Важливо пам'ятати, що сталий розвиток допомагає підприємствам працювати безпечно й ефективно та підтримує сприятливі умови розвитку майбутніх поколінь.

Перед тим, як формувати концептуальні основи управління життєздатним підприємством на засадах сталого розвитку, потрібно розглянути сутність понять «концепція» та «концепція управління». У Словнику української мови надано таке визначення поняття «концепція»:

1) система доказів певного положення, система поглядів на те чи інше явище;

2) ідейний задум твору [21, с. 275].

Тобто, концепція - це ідея, поняття або загальний принцип, який стає основою для подальших дій та визначає те, як потрібно працювати або рухатися у певному напрямку.

У сучасній дослідницькій теорії існує досить стійке поняття «концепції управління», як наукової категорії. В економічній літературі автори [22; 23] визначають концепцію управління як «систему ідей, принципів, уявлень, що зумовлюють мету функціонування організації, механізми взаємодії суб'єкта та об'єкта

управління, характер взаємовідносин між окремими ланками його внутрішньої структури, а також необхідний ступінь урахування впливу зовнішнього середовища на розвиток підприємства». Тобто, концепція управління – це поняття, яке описує структуру, процеси, принципи та правила, яких потрібно дотримуватися при прийнятті рішень і проведенні дій у даній організації. Таким чином, структурно концепція може містити такі розділи, як характеристика об'єкта концепції, мета, завдання та основні принципи концепції, а також основні напрямки діяльності і механізм реалізації концепції.

Головною ідеєю, що відображає сутність концепції управління життєздатним автотранспортним підприємством, є ідея необхідності врахування взаємозв'язку та взаємовідносин підсистем підприємства, а також зовнішнього і внутрішнього середовища з метою забезпечення підтримання життєздатності підприємства протягом тривалого періоду з урахуванням імперативів сталого розвитку. Стратегічною метою управління життєздатним автотранспортним підприємством є довгострокове управління його життєздатністю із максимально можливим рівнем ефективності відповідно до цілі задоволення потреби суспільства, без шкоди для задоволення потреб майбутніх поколінь. А пріоритетною оперативною метою управління виступає розроблення теоретико-методологічних, концептуальних і методико-прикладних засад управління життєздатним автотранспортним підприємством в умовах трансформації бізнес-середовища.

Для визначення напрямків розвитку життєздатності підприємства на основі парадигми сталого розвитку потрібно розглянути основні складові моделі сталого розвитку та впроваджувати їх у діяльність автотранспортного підприємства. У статті «Формування моделі концепції сталого розвитку життєздатного автотранспортного підприємства» автори І.В. Федотова та Н.А. Бочарова [20] запропонували модель концепції сталого розвитку життєздатного підприємства – ESPEG, яка «передбачає врахування чотирьох складових: екологічної (E – environmental), соціально-політичної (SP – socio-political), економічної (E – economical), а також корпоративного управління (G – governance)». Таким чином, завдання концепції управління життєздатним підприємством на основі парадигми сталого розвитку потрібно формулювати не тільки відповідно до

цілей концепції, а й базуючись на основних сферах сталого розвитку підприємства, які формують відповідні напрямки впровадження інструментів управління життєздатністю підприємства.

Для реалізації поставленої мети управління життєздатним автотранспортним підприємством необхідно вирішити такі завдання:

- удосконалити багаторівневу рекурсивну модель життєздатної системи підприємства з використанням принципів побудови життєздатних систем та концепції сталого розвитку, розробити структуру підсистем внутрішнього середовища підприємства;

- запропонувати просторово-динамічний підхід до розвитку життєздатних підприємств, що базується на моделі еволюції життєздатної системи з точки зору хвилеподібного характеру розвитку, визначити її структуру та рівні;

- обґрунтувати концептуальні основи управління життєздатним підприємством автомобільного транспорту та сформулювати модель підтримки життєздатності підприємства на засадах сталого розвитку і холістичного підходу;

- розробити адаптивно-орієнтовану систему корпоративного управління життєздатним підприємством на основі кібернетичного підходу;

- сформулювати теоретико-методичний підхід до оцінки рівня корпоративного управління підприємством на засадах сталого розвитку;

- удосконалити науково-практичний підхід до оцінки економічної складової сталого розвитку автотранспортного підприємства;

- обґрунтувати теоретико-методологічні засади формування технології взаємодій підприємства з партнерами в соціально-економічному просторі, дослідити структуру суб'єктів зовнішнього середовища та факторів впливу на життєздатність підприємства;

- розвинути науково-методичні аспекти оцінки взаємовідносин автотранспортного підприємства з партнерами та визначення рівня їх відносин;

- сформулювати теоретико-методичний підхід до оцінки соціально-політичної складової сталого розвитку автотранспортного підприємства;

- удосконалити методичний підхід до визначення рівня стратегічної стійкості та життєздатності автотранспортного підприємства;

- удосконалити методичні засади оцінки екологічної складової сталого розвитку автотранспортного підприємства;
- узагальнити теоретико-методичні основи еколого-інноваційного управління підприємством, що зумовлює вибір пріоритетних напрямків упровадження екологічних інновацій на підприємстві та формування портфеля інноваційних проєктів;
- запропонувати інтегрований науково-методичний підхід до поліструктурної оцінки рівня сталого розвитку підприємства;
- обґрунтувати методичні засади розробки стратегії сталого розвитку та життєздатності підприємства.

Будь-яка система складається з двох елементів: суб'єкта та об'єкта управління. Оскільки в якості об'єкта дослідження про формування концепції є процес управління життєздатним автотранспортним підприємством, то відповідно суб'єктом будуть виступати власники, персонал підприємства та інші зацікавлені сторони.

Відповідно до визначених мети, завдань, суб'єкта та об'єкта управління, реалізацію теоретико-методологічних основ потрібно здійснювати на трьох рівнях управління: первинному (постійна адаптація до зовнішніх умов), тактичному (удосконалення функціонування підприємства), стратегічному (формування основного напрямку розвитку підприємства). Враховуючи це, формується система управління життєздатним підприємством, яка виконує ряд функцій. На основі аналізу літературних джерел [24-27] можна зробити висновок, що на сьогодні до функцій управління відносять планування, прогнозування, організацію, координацію, регулювання, облік, аналіз, оцінку, мотивацію та контроль. В основі розробки будь-якої концепції лежить ряд методологічних принципів, які визначають процедурну сторону проведеного дослідження. Сформульовані принципи управління життєздатним підприємством ґрунтуються на характеристиках підприємств як складних соціально-економічних систем. Базуючись на загальносистемних принципах побудови і функціонування системи управління організацією, сформовано універсальні принципи концепції управління [28; 29]: системності, самоорганізації, цілісності, науковості, ієрархічності, узгодженості цілей, гнучкості, адаптації, безпеки, емерджентності, стійкості, комплексності та інші.

Спеціальні принципи сформовані О.М. Парубець [30] на основі специфіки взаємодії суб'єктів транспортної галузі:

- принцип оптимальної відповідності розвитку суб'єктів потребам суспільства – внаслідок інноваційного розвитку та недостатнього задоволення потреб споживачів транспортних послуг система мережевих взаємовідносин суб'єктів транспортної діяльності з іншими суб'єктами господарювання не повною мірою враховує загальні інтереси країни та суспільства, виходячи з чого формування мережевих суб'єктів спочатку потрібно співвіднести інтереси, а громадські інтереси мають пріоритет над особистими інтересами;

- принцип взаємовигідного партнерства – в умовах розвитку мережевих зв'язків збільшення можливості перетину інтересів гравців ринку транспортних послуг розширює межі партнерської співпраці з попередньо перевіреними представниками транспортної галузі, зменшує кількість ієрархічних структур, а отже, приводить до збільшення ефективності суб'єктних взаємодій;

- принцип екологічної обґрунтованості – формування структури мережі на ринку транспортних послуг призводить до збільшення навантаження на об'єкти мережі та збільшення забруднення навколишнього природного середовища, тому у взаємодії суб'єктів транспортної діяльності необхідно визначити ступінь їх відповідності досягненню сталого екологічного балансу та рівноваги існуючої екосистеми, забезпечити розвиток спільних екологічних ініціатив і запровадження сучасних технологій;

- принцип взаємозалежності і рівнозначності – фізичний, фінансовий та інформаційний характер взаємодій між суб'єктами транспортної мережі й іншими суб'єктами економіки має забезпечувати єдиний підхід до розвитку партнерства між ними незалежно від виду діяльності, форми власності та розміру;

- принцип економічної доцільності – має на увазі дослідження економічних та соціальних наслідків формування мережевих структур у галузі транспорту, визначення мережевих ефектів (зовнішніх і внутрішніх), які впливають на підвищення конкурентоспроможності суб'єктів мережі на ринках транспортних послуг, як національному, так й міжнародному, за рахунок підвищення безпеки та якості перевезень, мінімізації транспортних витрат і тарифів, економії часу на їх здійснення, швидкості отримання необхідної інформації тощо.

Для розгляду системи управління життєздатним підприємством під час функціонування та сталого розвитку підприємства

використовуються системний, холістичний підходи, концепції життєздатних систем і сталого розвитку.

З точки зору холістичної парадигми, життєздатне підприємство сприймається як складна система, яка складається з інтерактивних компонентів. Кожен з цих компонентів взаємодіє з іншими для досягнення вищих цілей. Ці цілі можуть бути економічні, соціальні, екологічні або інші. Кожна з цих цілей взаємодіє з іншими та допомагає утворити баланс між ними. Це забезпечить рівновагу у системі, яка дозволить підприємству зростати та розвиватися. В управлінні підприємствами при використанні холістичного підходу потрібно зосередитися на виявленні та досягненні нових якостей або цілісних властивостей, що появляються в системі у результаті взаємодії її складових, при пріоритетному розгляді системи в цілому. Холістичний підхід до життєздатного підприємства припускає, що ця життєздатність є результатом взаємодії кількох основних складових, таких як ринкове середовище, управління, ресурси і технології та поведінка партнерів. Усі ці складові виступають в ролі одночасно задаваних та інтерактивних систем, що будують складну систему життєздатності підприємства. Ця система має багато протиріч і нелінійностей, які потребують зміни та адаптації до умов, що змінюються. Щоб забезпечити життєздатність підприємства, управлінцям потрібно включати ці складові до системи управління і використовувати нелінійні методи аналізу для зміни та адаптації відповідно до умов зовнішнього і внутрішнього середовищ.

Теоретико-методологічний, аналітичний та практичні базиси концепції управління життєздатним підприємством сформовано відповідно до напрямків розвитку життєздатності автотранспортних підприємств, які відображені в роботах [8; 9; 20].

Основою теоретико-методологічного базису концептуальних основ управління життєздатним підприємством на засадах сталого розвитку є сукупність цілі, завдань, принципів, рівнів, підходів та функцій управління, а також факторів, які впливають на систему управління АТП.

Теоретико-методологічний базис концепції управління життєздатним підприємством полягає у використанні таких теоретичних інструментів як теорія організацій та управління, системний аналіз,

регулятивні і правові теорії, парадигма сталого розвитку та концепція життєздатних систем. Це дозволяє виявити проблеми управління та намагатися знаходити найкращі способи їх вирішення.

Аналітичний базис концепції управління життєздатним підприємством полягає в аналізі реальних даних про підприємство, процеси управління та природу його бізнесу для того, щоб визначити проблеми і потенціальні перспективи його розвитку та підтримання життєздатності. Це дозволяє зробити прийняття дієвих рішень, що допомагають підприємству досягти позитивних результатів та забезпечити його стабільний розвиток.

Аналітичний базис концепції управління життєздатним підприємством включає процеси управління життєздатним автотранспортним підприємством з урахуванням дотримання концепції сталого розвитку за певними напрямками: аналіз тенденцій розвитку транспортної галузі, визначення структури і факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ, оцінка рівня взаємовідносин АТП з партнерами, оцінка корпоративного управління підприємством, оцінка економічної складової сталого розвитку АТП, оцінка соціально-політичної складової сталого розвитку АТП, оцінка екологічної складової сталого розвитку АТП, оцінка рівня сталого розвитку та життєздатності підприємства.

Практичний базис концепції управління життєздатним підприємством полягає в практичному застосуванні теоретичних і аналітичних методів управління для досягнення розумних та достатньо оптимальних результатів в інтересах підприємства. Це означає, що підприємство повинно використовувати такі інструменти управління, як розподіл обов'язків, контроль та мотивацію, стратегічне і тактичне планування, прийняття рішень, оцінку ризиків й інші. Практичним базисом концептуальних положень є визначення стратегічних дій щодо розвитку взаємовідносин із зовнішніми та внутрішніми партнерами, корпоративної культури підприємства, еколого-інноваційного управління, вибору і формування загальної стратегії сталого розвитку АТП, підтримання його життєздатності.

На основі взаємозв'язку елементів, що складають теоретико-методологічний, аналітичний та практичний базиси, запропоновано концептуальні основи управління життєздатним автотранспортним підприємством на засадах сталого розвитку, які наведено на рис. 1.

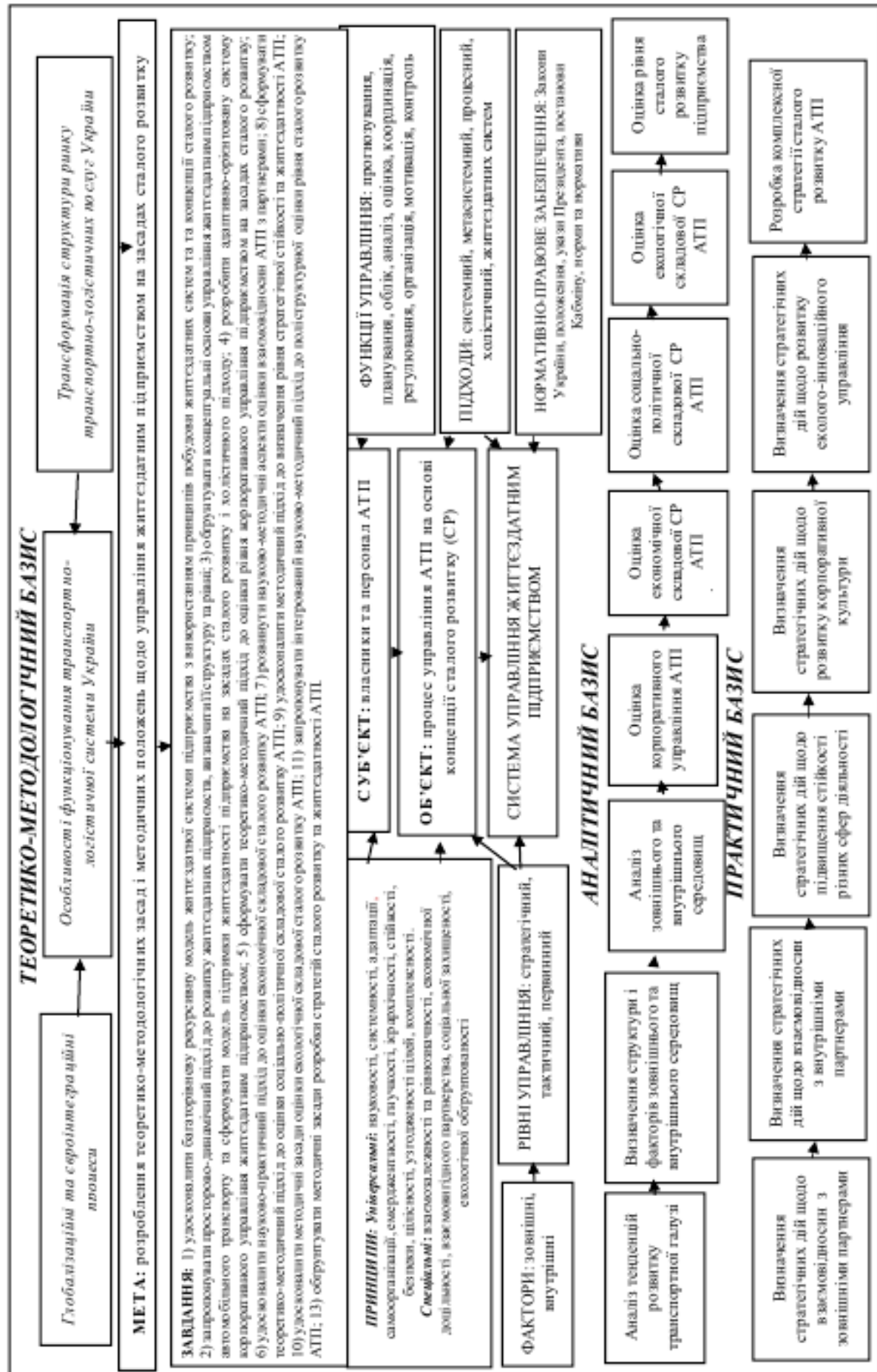

Рис. 1. Концептуальні основи управління життєдатним АТП на засадах сталого розвитку

Сформовані концептуальні основи управління життєздатним підприємством автомобільного транспорту базуються на сучасних підходах до управління, що дозволяє структурувати основні компоненти концепції з метою забезпечення ефективного управління життєздатністю підприємств на основі збалансованості головних складових.

Запропоновані концептуальні основи управління життєздатним підприємством на засадах сталого розвитку є ресурсом, за допомогою якого можлива реорганізація процесу управління організацією, орієнтованого на досягнення поставленої мети підтримання життєздатності та сталого розвитку підприємства, постійне вдосконалення інструментів їх досягнення, виявлення дестабілізуючих факторів та вироблення своєчасних рішень щодо усунення їх негативного впливу.

Висновки. Доведено, що життєздатність підприємства взаємопов'язана зі складовими парадигми сталого розвитку. Обґрунтовано концептуальні основи управління життєздатним підприємством автомобільного транспорту, які базуються на сформованій моделі підтримки життєздатності підприємства на засадах сталого розвитку.

Сформовані концептуальні основи управління життєздатним підприємством автомобільного транспорту дозволяють структурувати основні компоненти концепції з метою забезпечення ефективного управління життєздатним підприємством на основі збалансованості головних складових. Це в сукупності сприятиме розробці інноваційних підходів і методів управління життєздатним підприємством, забезпечуючи ефективність роботи та формування стратегічних переваг на конкурентних ринках.

Впровадження концепції управління життєздатним підприємством на основі парадигми стійкого розвитку та її окремих інструментів у практику господарського управління на вітчизняних підприємствах дозволить мінімізувати витрати фінансових ресурсів та часу на прийняття рішень у галузі техніко-технологічного, соціального, еколого-економічного розвитку організацій, забезпечивши при цьому оптимальний розподіл ресурсів між окремими підсистемами.

Література

1. The ILO centenary. Our story, your story. Chapter 8. Sustainable enterprises. Businesses for people and planet. International Labour Organization (ILO). 2023. URL: <https://www.ilo.org/100/en/story/enterprises/>
2. Андрющенко І.Є. Концептуальна модель забезпечення життєздатності промислового підприємства. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць*. 2016. Вип. 14. С. 219-225.
3. Бондаренко В.М. Моніторинг і діагностика життєздатності підприємства (за матеріалами акціонерних товариств Закарпатської області): дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Ужгород, 2010. 280 с.
4. Мартиненко В.П. Стратегія життєздатності підприємств промисловості: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 328 с.
5. Слава С.С., Бондаренко В.М. Структурування життєздатного розвитку: аналіз підходів та дефініцій. *Регіональна економіка*. 2008. № 4 (50). С. 208-214.
6. Моделювання управління життєздатністю комерційного банку: монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Л.Н. Сергєєвої. Запоріжжя: КПУ, 2011. 360 с.
7. Сергєєва Л.Н., Книщенко Т.М. Концептуальні основи управління життєздатністю комерційного банку з урахуванням принципів гармонійності структури. *Економіка Криму: зб. наук. пр.* 2010. Вип. 3 (32). С. 158-163.
8. Федотова І.В. Теоретико-методологічні засади управління життєздатністю підприємств автомобільного транспорту: монографія. Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. 420 с.
9. Федотова І.В. Управління життєздатністю підприємства: сутність та концептуальні положення. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2020. № 2 (12). С. 94-101.
10. Гулей А.І. Управління сталим розвитком у сучасних умовах на вітчизняних харчових підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 19. С. 24-27.
11. Пилипенко С.М. Стратегічне управління підприємством на засадах концепції сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2020. Вип. 21. С. 79-85.
12. Лазоренко Т., Шолом І. Теоретичні засади концепції управління стійким розвитком підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 6 (67). С. 175-184.
13. Демиденко Л.М. Концептуальні підходи до забезпечення стійкого розвитку підприємства. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2013. Вип. 2 (7), т. 1. С. 92-97.
14. Elkington J. *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of the 21st Century Business*. Oxford: Capstone Publishing, 2000. 162 p.
15. Буринська О.І. Еволюція концепції сталого розвитку як головної парадигми нового тисячоліття. *Науковий вісник Ужгородського національного*

університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 7, част. 1. С. 57-60.

16. Гончарова С. Ю., Гончаров А.Б., Аграмакова Н.В. Формування моделі управління сталим розвитком підприємства (організації). *Бізнес Інформ.* 2015. № 1. С. 372-377.

17. Зайцева Л.О. Інтеграція сталого розвитку в діяльність компаній. *Економіка та держава.* 2019. № 11. С. 55-60.

18. Кузьміна О.С. Аналіз підходів до трактування поняття «сталий розвиток підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету.* 2015. № 5. Т. 1. С. 13-21.

19. Пакулін С.Л., Пакуліна А.А. Управління сталим розвитком сучасного підприємства. *Траектория науки.* 2016. Т. 2. № 3. С. 2.1-2.17. URL: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/50>.

20. Федотова І.В., Бочарова Н.А. Формування моделі концепції сталого розвитку життєздатного автотранспортного підприємства. *Економіка транспортного комплексу.* 2022. Вип. 40. С. 110-131.

21. Словник української мови: [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1970 - 1980. Т. 4: І-М / ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. 1973. 840 с.

22. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2004. 699 с.

23. Ортіна Г.В. Методологічні концепції визначення стратегічного управління підприємством. *Ефективна економіка.* 2010. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=197>.

24. Економіка підприємства: підручник / за ред. акад. С.Ф. Покропивного. 2-е вид., перероб. та доп. Київ: КНЕУ, 2001. 528с.

25. Рульєв В.А., Гуткевич С.О. Менеджмент: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 312 с.

26. Шегда А. В. Менеджмент: навчальний посібник. Київ: Знання, 2002. 583 с.

27. Fayol H. General and industrial management / Translated by Constance Storrs, foreword by L. Urwick. New York, Pitman Publishing Corporation. 2013. 142 p.

28. Дудник І.М. Вступ до загальної теорії систем. Київ: Кондор, 2009. 205 с.

29. Прокопенко Т.О. Теорія систем і системний аналіз: навч. посіб. Черкаси: ЧДТУ, 2019. 139 с.

30. Парубець О.М. Економіко-організаційні принципи взаємодії суб'єктів транспортних мереж. *Ефективна економіка.* 2013. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1795>.

References

1. The ILO centenary. Our story, your story. Chapter 8. Sustainable enterprises. Businesses for people and planet. (2023). International Labour Organization (ILO). Retrieved from: <https://www.ilo.org/100/en/story/enterprises/> [in English].
2. Andryushchenko, I.Ye. (2016). Konseptualna model zabezpechennya zhyttyezdatnosti promyslovogo pidpryyemstva. [Conceptual model of ensuring the viability of an industrial enterprise]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoyi vlasnosti: zbirnyk naukovykh prats - Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property: collection of scientific papers*, 14, 219-225. [in Ukrainian].
3. Bondarenko, V.M. (2010). Monitorynh i diahnostryka zhyttyezdatnosti pidpryyemstva (za materialamy aktsionernykh tovarystv Zakarpatskoyi oblasti): dys. ... kand. ek. nauk: 08.00.04. [Monitoring and diagnosis of enterprise viability (based on joint-stock companies of the Transcarpathian region) (PhD Thesis in Economics: 08.00.04)]. Uzhhorod. [in Ukrainian].
4. Martynenko, V.P. (2006). Stratehiya zhyttyezdatnosti pidpryyemstv promyslovosti: navch. posib. [Strategy of viability of industrial enterprises: a tutorial]. Kyiv: Tsentr navchalnoyi literatury. [in Ukrainian].
5. Slava, S.S., & Bondarenko, V.M. (2008). Strukturyzatsiya zhyttyezdatnoho rozvytku: analiz pidkhodiv ta definitsiy. [Structuring of viable development: analysis of approaches and definitions]. *Regionalna ekonomika - Regional economy*, 4(50), 208-214. [in Ukrainian].
6. Serhiieva, L.N. (Ed.). (2011). Modelyuvannya upravlinnya zhyttyezdatnistyu komertsyynoho banku. [Modeling of managing the viability of a commercial bank]. Zaporizhzhia: KPU. [in Ukrainian].
7. Serhiieva, L.N., & Knyshenko, T.M. (2010). Kontseptualni osnovy upravlinnya zhyttyezdatnistyu komertsyynoho banku z urakhuvannyam pryntsyypiv harmniynosti struktury. [Conceptual foundations of managing the viability of a commercial bank with regard to the principles of harmony of structure]. *Ekonomika Krymu: zbirnyk naukovykh prats - Economics of Crimea: collection of scientific works*, 3(32), 158-163. [in Ukrainian].
8. Fedotova, I.V. (2020). Teoretyko-metodolohichni zasady upravlinnya zhyttyezdatnistyu pidpryyemstv avtomobilnoho transportu: monohrafiya. [Theoretical and methodological principles of managing the viability of road transport enterprises: a monograph]. Kharkiv: FOP Brovin O.V. [in Ukrainian].
9. Fedotova, I.V. (2020). Upravlinnya zhyttyezdatnistyu pidpryyemstva: sutnist ta kontseptualni polozhennya. [Enterprise viability management: essence and conceptual framework]. *Ekonomichnyy zhurnal Odeskoho politekhnichnoho universytetu - Economic Journal Odessa Polytechnic University*, 2(12), 94-101. [in Ukrainian].

10. Guley, A.I. (2013). Upravlinnia stalym rozvytkom u suchasnykh umovakh na vitchyznianskykh kharchovykh pidpriemstvakh [Sustainable development management in modern conditions in domestic food enterprises]. *Investytsii: praktyka ta dosvid - Investment: Practice and Experience*, 19, 24-27. [in Ukrainian].

11. Pilipenko, S.M. (2020). Stratehichne upravlinnia pidpriemstvom na zasadakh kontseptsii staloho rozvytku [Strategic management of enterprises based on the concept of sustainable development]. *Ekonomika ta suspilstvo - Economics and Society*, 21, 79-85. [in Ukrainian].

12. Lazorenko, T., & Sholom, I. (2020). Teoretychni zasady kontseptsii upravlinnia stiikym rozvytkom pidpriemstva [Theoretical fundamentals of the concept of enterprise sustainable development management]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk - Galician Economic Bulletin*, 6(67), 175-184. [in Ukrainian].

13. Demidenko, L.M. (2013). Kontseptualni pidkhody do zabezpechennia stiikoho rozvytku pidpriemstva [Conceptual approaches to ensuring sustainable development of the enterprise]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi aharnoi akademii - Scientific Works of Poltava State Agrarian Academy*, 2(7), 1, 92-97. [in Ukrainian].

14. Elkington, J. (2000). *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of the 21st Century Business*. Oxford: Capstone Publishing. [in English]

15. Burynska, O.I. (2016). Evoliutsiia kontseptsii staloho rozvytku yak holovnoi paradyhmy novoho tysiachlittia [Evolution of the concept of sustainable development as the main paradigm of the new millennium]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo - Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 7(1), 57-60. [in Ukrainian].

16. Honcharova, S.Y., Honcharov, A.B. & Agramakova, N.V. (2015). Formuvannya modeli upravlinnya stalym rozvytkom pidpriemstva (orhanizatsiyi) [Building the Model of Control for Sustainable Development of Enterprise (Organization)]. *Biznes Inform - Business Inform*, 1, 372-377. [in Ukrainian].

17. Zaytseva, L.O. (2019). Intehratsiia staloho rozvytku v diyalnist kompanii [Integration of sustainable development into the activities of companies]. *Ekonomika ta Derzhava - Economy and the State*, 11, 55-60. [in Ukrainian].

18. Kuzmina, O.S. (2015). Analiz pidkhodiv do traktuvannya ponyattya "stalyi rozvytok pidpriemstva" [Analysis of approaches to interpreting the concept of "sustainable development of the enterprise"]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu - Bulletin of Khmelnytskyi National University*, 5(1), 13-21. [in Ukrainian].

19. Pakulin, S.L., & Pakulina, A.A. (2016). Upravlinnya stalym rozvytkom suchasnoho pidpriemstva [Management of sustainable development of a modern enterprise]. *Traektoriya Nauki - Trajectory of Science*, 2(3), 2.1-2.17. Retrieved from: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/50>. [in Ukrainian].

20. Fedotova, I.V., & Bocharova, N.A. (2022). Formuvannya modeli kontseptsii staloho rozvytku zhyttyezdatnoho avtotransportnoho pidpryyemstva [Formation of a concept model of sustainable development of a viable motor transport enterprise]. *Ekonomika transportnoho kompleksu - Economics of transport complex*, 40, 110-131. [in Ukrainian].

21. Bilodid I.K. (Eds.) (1973). Slovnyk ukrayinskoï movy: [v 11 t.] / AN Ukrayinskoï SSR, Inst. movoznav. im. O. O. Potebni. Buryachok A.A., Dotsenko P. P. (Eds.). [Ukrainian language dictionary: [in 11 vol.] / Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, O.O. Potebnya Institute of Linguistics. Vol. 4: I-M]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].

22. Shershnyova, Z.Ye. (2004). Stratehichne upravlinnya. Pidruchnyk [Strategic management. Textbook]. 2nd ed. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].

23. Ortina, H.V. (2010). Metodolohichni kontseptsiyi vyznachennya stratehichnoho upravlinnya pidpryyemstvom [Methodological concepts of defining strategic enterprise management]. *Efektyvna ekonomika - Efficient economy*, 4. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=197>. [in Ukrainian].

24. Pokropyvnyy, S.F. (Eds.) (2001). Ekonomika pidpryyemstva: pidruchnyk [Enterprise economics: a textbook]. 2nd ed. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].

25. Ruliev, V.A. & Hutkevych, S.O. (2011). Menedzhment: navch. posibnyk [Management]. Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury. [in Ukrainian].

26. Shehda, A.V. (2002). Menedzhment: navchalnyi posibnyk. [Management: textbook]. Kyiv: Znannia. [in Ukrainian].

27. Fayol, H. (2013). General and industrial management / Translated by Constance Storrs, foreword by L. Urwick. New York, Pitman Publishing Corporation. [in English].

28. Dudnyk, I.M. (2009). Vstup do zahalnoi teorii system. [Introduction to the general theory of systems]. Kyiv: Kondor. [in Ukrainian].

29. Prokopenko, T.O. (2019). Teoriia system i systemnyi analiz: navch. posib. [Theory of systems and system analysis: textbook]. Cherkasy: CDTU. [in Ukrainian].

30. Parubets, O.M. (2013). Ekonomiko-orhanizatsiyni pryntsypy vzayemodiyi sub"yektiv transportnykh merezh [Economic and organizational principles of interaction of transport network entities.]. *Efektyvna ekonomika - Efficient economy*, 2. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1795>. [in Ukrainian].

CONCEPTUAL BASIS OF MANAGEMENT OF VIABLE MOTOR TRANSPORT ENTERPRISES ON THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

FEDOTOVA I., Doctor of Economic Sciences, Associate Professor.

E-mail: irina7vf@gmail.com, Scopus Author ID: 57210234720, ORCID:
0000-0002-3277-0224

BOCHAROVA N., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

E-mail: bocharova.n.a.xnadu@gmail.com, Scopus Author ID: 57210236605, ORCID: 0000-0003-4371-0187

Department of Management, Kharkiv National Automobile and Highway University, Ya. Mudrogo str., 25, Kharkiv, Ukraine, 61002.

***Abstract.** Due to the importance of viable transport enterprises for the implementation of the Strategy for Sustainable Development of Ukraine and the National Transport Strategy of Ukraine, as well as for solving economic, social, environmental and other problems, the formation of a conceptual framework for managing viable enterprises on the basis of sustainable development is of particular relevance. A theoretical study of existing approaches to the formation of the concept of management of a viable enterprise is carried out. It is determined that in the scientific literature the issues of managing a viable enterprise on the basis of the sustainable development paradigm within the framework of the theory of viability and issues related to ensuring sustainable development of enterprises have not been properly generalized and developed. In Ukraine, only some elements of the concept of sustainable development are reflected in the practice of managing viable enterprises, and the conceptual model for managing a viable enterprise on the basis of sustainable development is still in the process of formation.*

The aim of the work is to improve the conceptual framework for managing a viable motor transport enterprise, which contributes to an increase in the share of making and implementing effective management decisions on the basis of sustainable development. The concept is focused on creating the necessary conditions for achieving economic, environmental and social goals, taking into account the expectations and requirements of stakeholders. The paper proposes an integrated concept of management of a viable motor transport enterprise, which is formed as an interdependent system of interrelated elements: management goals and objectives, subject and object of management, management methods, management functions, management principles, resources and management processes. The proposed conceptual framework for managing a viable motor transport enterprise is based on the systemic and holistic approaches, accordingly, the concept is presented as an interconnected set of structural elements. A characterization of the theoretical, methodological, analytical and practical basis is provided, revealing the main directions of formation of a viable enterprise on the basis of sustainable development. The formed conceptual framework for managing a viable road transport enterprise allows structuring the main components of the concept in order to ensure effective management of a viable enterprise based on the balance of the main components. All this will contribute to the development of innovative approaches and methods of managing a viable enterprise, ensuring efficiency and formation of strategic advantages in competitive markets.

Key words: sustainable development, viable enterprise, concept, management, sustainable development model, system of elements.